

Nekrolog

TAGE KAARSTED

27. maj 1928 – 29. december 1994

Kort efter jul døde Tage Kaarsted, der indtil i sommer havde været professor i moderne historie ved Odense universitet (siden 1968), fra 1976 tillige Kongelig Ordenshistoriograf.

Han var sin generations mest produktive historiske forsker/skribent og givetvis også den meste kendte i videre kredse. Det blev han i kraft af sit altid medieaktuelle hovedemne – dansk politisk historie i dette århundrede – og sin raske, levende skrivemåde samt en enorm arbejds- evne. Hans umættelige interesse for menneskers liv og deres indbyrdes forhold i de sidste slægtled styrede i høj grad hans valg af emner, problemstillinger og angrebsvinkler – og prægede iøvrigt også både hans personlige liv og indsats som lærer, vejleder og igangsætter.

Dette udgangspunkt engagerede ham i politik. Gennem 50erne deltog han i Radikal Ungdoms virksomhed som debattør og især som en aktiv, skrivende redaktør af bladet »Tidens Tanker«. Det stod dog allerede da klart, at hans talenter snarere var kommentatorens og observations- tøjens end organisationslederens, ideologens eller parlamentarikerens. Politikens manøvrer og magtkampe, den målbevidste og opportunistiske stræben mod positioner, konkrete resultater eller symbolske sejre interesserede ham stærkt, men mere som vidensfelt end som ambition. Som person lignede han slet ikke 50ernes stereotypi af en verdensfjern, distraet og handlingslammet akademiker – vag og værgeløs både i den praktiske politiks hårde verden og mange andre steder. Han kunne være meget hurtig, håndfast og viljekraftig. Men det skortede på andre evner, som politikeren må have: tålmodighed, selvbeherskelse og diplomatisk fremsyn. Og de mange tætte kontakter til det politiske livs spidser, som han opdyrkede helt fra disse år, gav ham altid langt mere information end indflydelse.

Dette kunne godt se ud som grundlag for en journalistisk løbebane, og han skrev da også især i 50erne i flere forskellige fagblade og dag- blade. Men det meste var her folkeoplysende historieskildringer – på linje med hans pjecer og tidsskriftartikler beregnet for skoler og lokal-

historikere. Fraset enkelte udfald mod det nye universitetsregime o. 1980 og lignende indlæg med basis i Magisterforeningsarbejdet var hans avisartikler mest historiske portrætter og perspektiveringer af politiske situationer snarere end opinionsytringer. Sådan virkede han også som tv-valgnatskommentator i en halv snes år fra 1964. Interessen for politik blev ikke mindre med årene, men ihvertfald efter RU-tiden havde han observatørens og ikke partigængerens rolle.

Medvirkende var det utvivlsomt, at Kaarsted – som flere jævnaldrende fagfæller – måtte reagere meget negativt på omslagene i store dele af forsknings- og universitetsverdenen og i det moderigtige politiske miljø gennem tiåret efter 1968. Han fandt, at også mange radikale meningsfæller holdningsløst godtog tidens opløsning og nedbrydning af dyrebare normer i akademiske moral- og kvalitetsbegreber, ja i demokratiets substans. Hans sympatier drejedes »mod højre«, med understregning af behovet for orden og disciplin, med front mod volds- og diktaturdrømmerne. Som medbestyrer af Atlantsammenslutningen (1982-86) gik han nu aktivt ind for NATO, som han før havde bekæmpet omend kun halvhjertet, og han var 1982-92 formand for det tidligere konservative, nu tværpolitiske Fyens Stiftstidende (hvis politik han snart fandt lovlig »rød«). Som Kgl. Ordenshistoriograf arbejdede han fra 1976 for det nationale ordens- og medaljevæsen. Men noget nyt partipolitisk hjemsted fandt han ikke.

Kaarsted blev til gengæld i sit fag. Efter studentereksamen fra hjembyen Silkeborg i 1947 studerede han historie (og lidt engelsk som bifag) ved Aarhus Universitet til han blev cand.mag. i 1955. Både RU og det lokale studenterliv tog meget af hans tid og energi, og nogen præmiestudent var han ikke. Men han fulgte aktivt og med udbytte undervisningen i nyere historie, hvor der var fagligt dygtige og udadvendte lærere. Kildekritik og realisme lærte han især af den kyndige og skarpsindige forsker i 18-1900-tallets danske udenrigs- og grænsepolitik Troels Fink og af lektoren i moderne storpolitik Erik Reske-Nielsen – to mænd, der begge senere var blandt hans mange personlige venner.

Kaarsted skrev et godt speciale om de radikales forsvarspolitik i partiets første tid, som han et par år senere udgav som en lille bog. Men ressourceoversvømmelsen havde i 1955 endnu ikke nået humaniora ved Universitetet, og efter forskellige løsere tjanser – bl.a. ved Journalistkursus – blev han i 1958 ansat på Århus Statsgymnasium. De følgende ti års undervisning af vordende jyske gymnasielærere i både historie og i samfundslære skaffede ham betydelig kollegial anerkendelse og ekstra jobs som censor, fagkonsulent m.v. Samtidig sad han i Magisterforeningens ledelse og var tilmed fra 1962 ekstern lektor ved universitetet.

Som så mange andre ofrede han løs af de karriereskabende år på biroller, der pludselig åbnede sig for dygtige akademiske lærere. Men modsat andre fik han – eller tog han – også tid til at studere og skrive i stor stil. Et sikkert og håndfast greb om undervisningen og de andre løbende gøremål, en solid fysik – og et endnu mere solidt og velfungerende ægteskab med daværende børnehavelærerinde Kirstine Rønlev, snart kaldet »Søs« Kaarsted (1955), levned ham trods alt et par timer om dagen til at læse, fordøje og formidle store mængder af information fra faglitteratur, erindringer, aviser og kendte folks privatarkiver.

Gennem 35 år fra 1960 udgav han næsten hvert år en bog, en større tidsskriftartikel og et par anmeldelser eller biografiske opslag. Såvidt jeg har kunnet se ud fra bibliografien i festskriftet på hans 60-årsdag, var der 3-400 bogsider om året at læse korrektur på. En del tegnes af betænkninger, skolelærebøger og datahåndbøger som han var med til at redigere – f.eks. Dansk Magisterstat, som ingen har evnet at få videreført, siden han slap den efter 1967-udgaven. Foruden de førnævnte avisartikler var der populærhistoriske småstykker over emner fra lokal- og personalhistorien. Og op mod halvdelen af de 12.000 sider lå i kildeudgivelser, idet Kaarsted redigerede og realkommenterede en snes håndskrevne selvbiografier, referater af ministermøder m.v.

Også udgivelserne bidrog til at fremme historisk forskning. Men afgørende var selvfølgelig den sidste fjerdedel – godt 3000 sider forskningsbaseret historieskrivning. Efter specialet (1958) kom første bind af den store Ove Rode biografi i 1963, næste år den opsigtsvækkende bog om »Trekantregeringen«, og i 1968 disputatsen om »Påskekrisen 1920«. Disse værker, som jeg kommer tilbage til, etablerede Kaarsted som en af landets få autoriteter i den såkaldte »moderne historie«, dækkende perioden efter 1914, der ved denne tid omsider vandt større plads i den akademiske historieforskning.

Kaarsteds lærere ved Aarhus Universitet var her gået foran, bl.a. ved at knytte et lille institut til Journalistkursus, hvor Kaarsted også en tid var løst medarbejder. Men det var svært at rekruttere nu, da hele det højere uddannelsesvæsen med eet blev sat op i tredje gear efter 20-30 års nulvækst. Særlig svært i nyere historie, fordi man – en menneskealder senere end andre lande! – fra 1958 søsatte et dansk studium i statskundskab ved Århus Universitet. En af de to nye professorer, Erik Rasmussen, var historiker og lagde vægt på at få et solidt historisk indslag i det nye studium og gjorde derfor bl.a. Kaarsted til ekstern lektor i 1962.

Men selvom statskundskabsfolkene og Kaarsted var fælles om en stærk interesse i nyere dansk politik, var der en tydelig forskel. Rigtige politologer, nyomvendte historikere ingenlunde undtaget, understregede stats-

kundskabens karakter af nomotetisk og generaliserende samfundsvidenskab – ligesom i foregangslandet Sverige, endda mere og mere som 60'erne skred frem. Der fandtes historikere, som her fulgte dem et stykke på vej – men dem hørte Kaarsted slet ikke til. Hans synsvinkel var aldeles konkret, meget lidt orienteret mod filosofiske problemer og systemteori, med hele vægten på historiefagets idiografiske eller individualiserende side – empirien, situationerne og personerne. Fagets metode var for ham det historiske håndværk: opsporing, kritisk afprøvning og 'common sense' fortolkning af det rette kildemateriale. Mere traditionel »samfundslære«, hvortil han selv bidrog i et par skolelærebøger, kunne nok være historikeren til nytte, men da i form af grundviden om institutioners konkrete opbygning og arbejdsmåde, ikke ved teori.

En overgang til politologisk forskning var ikke aktuell. Egentlig havde han fra starten næppe tænkt sig et liv blandt forskere og universitetsfolk, hvis drift mod teoretisk refleksion og indadvendt grublen var ham ganske fremmed. Men hans faglige kompetence, pædagogiske evne og organisatoriske erfaring bragte ham i fokus, da Odense Universitet i 1967 op slog sit andet professorat i historie. Da Ladewig Petersens tog sig af den ældre historie, de to lektorater af hv. besættelsestiden (Aage Trommer) og metodeundervisning (Mørch), søgte man naturligvis en mand til »moderne historie« d.v.s. 18-1900-tallet.

Frasen besættelsestiden, hvis pioner og førstemand Jørgen Hæstrup nu ikke ville søge, var der ikke mange disputatser at få øje på. Udenrigsministeriets arkivchef Viggo Sjøqvist havde bl.a. skrevet en solid tobindsbiografi om Peter Vedel (disp. 1962), men manglede pædagogisk erfaring og var 55 år – ingen kunne ane hans ubrudte produktionskraft i politiske biografier frem til idag. Lundenseren Sven Tägil måtte endnu betegnes som middelalderforsker. Bedømmelsesudvalget – Ladewig, Henningsen og Jørgen Weibull – samlede sig da klart om Kaarsted. Det skete fire dage efter, at han med betydelig faglig anerkendelse og under usædvanlig interesseret, overvejende velvillig offentlig omtale havde forsvaret sin disputats om »Påskekrisen« den 23. september 1968. Kaarstedes talent for folkeoplysning belønnedes snart med både Radioens Rosenkjærpris og Søren Gyldendalprisen.

Han tiltrådte omgående, flyttede med hustru og de to sønner til Odense. Han faldt godt til i byen med sit udadvendte væsen og en klar forståelse hjemmefra af lokalfølelsens styrke. Det markerede han straks med uforbeholdne løfter om at foretrække byens øl – »Albani«, hvor han siden var bestyrelsesmedlem – og andre lokale produkter. Også byens avis »Fyens Stiftstidende« var glad for en nu landskendt, velartikuleret og ikke synderlig partibunden ekspert i dansk politik, der tillige viste aktiv

interesse for byens teater og øvrige kulturliv. Han var en af etatsrådsbyens spidser, allerede før han blev Kongelig Ordenshistoriograf 1976.

Også på sin nye arbejdsplads var han fra starten en succes. Med sin undervisning gav han en god dækning af nyere dansk historie, som førte til adskillige gode studenterspecialer på dette område. Og han tilførte den lille historikersektion mere kraft til ekspansion af stab og aktivitet udadtil. Efter nogle års forløb stødte han på grænser for sine muligheder på dette faglige niveau. Når han aldrig fik den topstilling i universitetsstyret, han fandt naturligt ud fra sit embede, skyldtes det nok ikke det hidtidige professorvældes fald i 1970. Thi netop Odense Universitet var ret upåvirket af de nye ideologiske vinde, og historikeren Aage Trommer, der var rektor 1974-83, var ikke mere »progressiv« i sine holdninger end Kaarsted. Men andre havde bedre naturlige anlæg for praktisk politik end eksperten, et forhold som også mærkedes i visse andre kollegiale funktioner – f.eks. arbejdet i det humanistiske forskningsråd 1985-88.

Denne mangel var dog nok et held, når den idag anskues bagud. For den gav tid til det, som var Kaarsteds virkelige indsats i dansk historieforskning og det danske samfund. Vigtig var her hans rolle som inspirator, konstruktiv vejleder og årvågen kritiker af yngre og jævnaldrende fagfæller. Som andre i denne rolle mødte han her ambitioner, begavelsestyper, arbejdsmåder og holdninger, der var ham imod. Men mens han ubøjeligt fastholdt sine indgroede håndværksmæssige kvalitetskrav om indsamling og vurdering af kildematerialet, var han iøvrigt åben og tolerant – uden at miste engagement eller forfalde til eklektisk nonchalance. Hans domme, især over voksne forskere, kunne være hårde, iblandt farvet af idiosynkratisk snæversyn – men sympatisk forståelse var det normale, og hans evne og vilje til at holde de unge igang med gennemførlige opgaver var meget stor. Når der er udarbejdet så mange afhandlinger ved vort tredje Universitet, skyldes det i høj grad Kaarsteds indsats og forbillede.

Rekrutteringen til faget og videre kredsens appetit på historisk litteratur står dog nok i endnu større gæld til Kaarsteds egen produktion: Han vil især huskes som historisk forsker og skribent. Jeg skal omtale de vigtigste af hans seriøse arbejder.

Den lille bog »Hvad skal det nytte?« (1958, 100 s.) var en omarbejdet specialeafhandling, der analyserede det nye radikale partis stilling til forsvarsspørgsmålet. Den dækkede de tyve år 1894-1914, før og efter løsrivelsen fra Venstre i 1905 – først og fremmest ved gennemgang af debatterne på partimøderne og i Rigsdagen. Bogen påviste den meget store forskel, der fandtes i partiet fra top til bund i denne sag, som ellers

var aldeles central for dets profil – og rejste spørgsmålet, om det havde overlevet, hvis det havde kunnet realisere sin politik. Bogen viste, at politisk interesse og fornemmelse, energi og traditionel kildekritik kan give værdifuld ny viden.

I »Regeringskrisen 1957« (1964, 194 s.) viste Kaarsted et andet talent og en ny teknik, idet han udredte historien om »Trekantregeringens« dramatiske tilblivelse ved at interviewe godt 40 aktører og iøvrigt læse både reportager og en snes indviede politiske observatørers kommentarer i aviserne. Det lykkedes ham her at fremdrage og sammenkoble nye oplysninger om aktørernes udspil og beregninger under det spegede forløb, og han sørgede for at opbevare hele det anvendte materiale på papir. Der var ikke rigtig dækning for løftet i undertitlen -«En studie i regeringsdannelsens teknik» – men både de fleste politikere, aviserne og alle politisk interesserede var glade. Og løftet indfrie han siden, især i »Regeringen, vi aldrig fik. Regeringsdannelsen 1975 og dens baggrund« (1988, 124 s.), der var bygget som forløberen, men også gav en oversigt over parlamentarisk praksis 1957-73.

Det var et stykke samtidshistorie med respekt for statsretslærdom, men uden blik på statskundskab og forhold i udlandet. Et rent historisk arbejde, skønt ivrigt påskyndet og billiget af kollegerne i statskundskab, var også disputatsen »Påskekrisen 1920 (1968, 426 s.). Den intrikate og højspændte politiske situation opstod som bekendt, da kongen kort før påske 1920 afskedigede den siddende radikale regering (hvori også socialdemokraten Stauning og sønderjyden H.P. Hanssen sad) og indsatte et højregående forretningsministerium for at få udskrevet valg og få dannet et ministerium, der kunne og ville påvirke Verdenskrigens sejrherer til at drage en anden grænse i Sønderjylland end den, som fremgik af de nyligt afholdte folkeafstemninger. Klikker af større forretningsfolk, embedsmænd og militære havde ansporet kongen, støttet både af den brede »Flensborgbevægelse«, et par ententediplomater og to af regeringsblokkens folketingsmænd, hvis frafald truede ministeriets parlamentariske basis. Oppositionspolitikere, især fra Venstre, pustede til ilden. Men der var også højspændte økonomiske fordelingsproblemer med akut trussel om arbejdskonflikter. Der blev varslet generalstrejke mod »statskuppet« og udtrykt revolutionære stemninger i København i et par dage, indtil partierne enedes om en upolitisk samlingsregering til at holde valg under en ny valglov.

Dette billede af en hårdt optrukken og dramatisk, omend kortvarig politisk konflikt udbyggede og efterprøvede Kaarsted nu ved minutiøs gennemgang af alle de allerede kendte kilder og adskillige nyfremlagte. Især lykkedes det ham at vise de konspiratoriske smågruppers kontakter

og planer, J.C. Christensens dobbeltspil, Borgbjergs impulsive overreaktion og sammenfaldende tilfældigheders medskyld i eskaleringen af situationen, der også beroede på Kongens ærlige tvivl om sin rette parlamentariske rolle. Kaarsted dementerede også forskellige påstande om videregående sammensværgelser som udokumenterede. Hans arbejde byggede helt øjensynligt på samvittighedsfuld læsning og fortolkning af hele det omfattende materiale, han kunne og burde inddrage, og kritikken mod det fandt kun meget få konkrete indvendinger. Det lod sig sige – som bl.a. politikerens Aksel Larsen gjorde det – at analysen var urimeligt forsnævret til en uoverensstemmelse om konstitutionel praksis, og at den burde have anlagt et bredere perspektiv på modstående klasse- og erhvervsinteresser m.v. Men kritikere påpegede ikke klare vidnesbyrd om forhold, som konkret måtte give aktørernes adfærd og planer anden mening og virkning.

»Påskekrisen« var Kaarsteds svendestykke og hjørnesteinen i hans senere position, men den store biografi om Ove Rode er nok hans hovedværk. Med sine fire bind udgivet fra 1963 til 1989 spændte den over Kaarsteds mest aktive år, og dens ialt 1066 sider rummer efter min mening mere af hans evne, forståelse og budskab til andre end nogen af de øvrige bøger, deres helt forskellige ærinde ufortalt. De fire bind opviser påfaldende indbyrdes forskelligheder, som modsvarer ikke blot faser i den højt begavede journalists og politikers liv – men såmænd også i forfatterens.

I bind eet følges den livlige unge mands højst urolige ungdomsår i den æstetiserende, åndsarrogante og kyniske »Københavnbohème«, mens den omgivende virkelighed gradvist tvinger og modner ham til ansvarlig bladmand og familiefader. Kaarsted dvæler ikke mindst ved det farverige miljø og begivenheder i tidens presseforhold – et emne, Kaarsted havde været på vej til at tage op, mens han som purung kandidat hjalp Anker Kirkebye med at udtænke et »pressemuseum«. Det er en livfuld og læselig bog med megen autentisk »lokalkolorit« – men af begrænset vægt.

Bind 2 omhandler perioden 1901-1913, da Rode trinvist steg frem fra posten som Politikens redaktionssekretær til dets politiske redaktør, fra stadig mere indflydelsesrig vælgerforeningsaktivist og ideolog til borgerrepræsentant, folketingsmand og tilsidst minister. Denne bog, der kom i 1971, er en politisk biografi – sigtende mod at forene eksakt viden og indføling i en hovedaktørs holdning og motivation med udredning af den konkrete politiske dagsordens magtstruktur, som her ved vinder i dybde og forståelighed såvel som i detaljeringsgrad. Privatlivsmomentet holdes på sin plads, psykologiseringen inden for sin udsagnsevne – og

skildringen af Rodes journalistiske virksomhed samler sig om hans for partiet væsentlige, men dog begrænsede rolle som lederskribent og som en af Albertis banemænd, i fuld erkendelse af hans sekundære plads på Cavlings nye avis.

Værkets tredje bind (1985) er langt det største og det mest centrale – idet det omhandler Rodes tid som indenrigsminister 1913-20, da han – omend ingenlunde som satanisk eneherker, som modstandere kunne hævde – var indenrigsminister og dermed den bærende politiske kraft i landets første famlende overgang til regulerings-, subsidie- og fordelingsøkonomien. Og desuden regeringens og sit partis førstekraft i både grundlovsforhandlingerne 1913-15, valgkampen 1918 o.m.a. Her flyder Kaarsteds politiske biografi næsten ud i eet med Danmarks indre politiske historie, idet den gennemgår og vurderer den saglige kontekst og den politiske proces i de fleste af tidens store sager og konflikter. Fremstillingens grundlag er de centrale trykte kilder – anført af Rigsdags-tidende, udgivne erindringer, dagbøger og mødereferater m.v. – samt privatarkiver efter en snes ledende partiførere og embedsmænd. Man kunne frygte, at bogen herved satte sig mellem stolene, så Rode-siden delvis fortonede sig i en mere generel fremstilling, der aligevel kun glimtvis nåede afgørende ud over de allerede udkomne behandlinger fra P. Munch og Einar Cohn til Engelstof og Wendt (Den danske Rigsdag II). Men Kaarsteds billede giver i sidste ende mere sammenhæng i både strukturer og begivenhedsforløb samt klarere placering af både aktører og institutioner – plus præcis dokumentation. Det er nok ikke totalfremstillingen af dansk indenrigspolitik i disse skelsættende år – en mulig indvending er, at omvæltningerne ikke til fulde registreres hverken af den nedslidte Rode eller af forf. Men den når et godt stykke på vej, langt foran andre udspil.

Sidste bind skildrer »en politiker ved vejs ende« (1989) – tiden 1920-27, efter syndfloden, da Rode var en brillant, men trængt og tvivlrådig ordfører for sit parti, samt de sidste år, hvor han var Politikens redaktør af navn, men ikke af gavn. Her er igen mere plads for personen og hans hjemmeliv – mens til gengæld den politiske hovedfortællings perspektiv snævres så stærkt ind omkring Rodes egen rolle, at det kan knibe med informationsværdien. Den nye hverdags politiske økonomi må den krævende læser have dækket ind andetsteds, før han/hun får rigtig glæde af de fremdragne grublerier og taktiske overvejelser i partiets inderkreds. Men selvfølgelig hører livets og bogens sidste del også med. I et glimrende slutord sætter Kaarsted sin helt og hovedperson ind på den fortjente centrale plads i vort samfunds udvikling.

Adskillige politiske biografier er fremkommet netop i de seneste år,

også flere skrevet af professionelle historikere og ikke så få af høj kvalitet. Lad mig nævne Wilh. Christmas-Møllers om sin onkel, Niels Finn Christiansens om Hartvig Frisch og Kr. Hvidts om Edvard Brandes. Men ingen af dem har helt samme vægt og rækkevidde som Ove Rode-bogen, der roligt kan kaldes et storværk.

Biografien lå godt for Kaarsteds engagement og talent som skribent og forsker. I sin altid levende fremstilling balancerede han på åben og for de fleste af hans læsere helt naturlig måde mellem personlige egenskaber, familie- og miljøfaktorer på den ene side – og professionelle udfordringer, rivaliteter og tankegange på den anden. Han var levende interesseret i personlige egenskaber, samspilsrelationer og særheder, men hans omtale var normalt skånsom og dominerede hverken skildringen eller forklaringen. Når han skrev eller redigerede om fortidens landalmue eller andre jævne folk – »almueskæbner« (1961), »Hædersmænd« (1986) m.v. – var miljø og sociale vilkår i centrum. Og i sine skildringer af kendte og aktive danske mænd fra 18-1900-tallet – som var de fleste – fastholdt han i det hele, at hovedinteressen knyttede sig til mændenes gerning, almene holdninger og relevante sideindblik på samtidens mægtige.

Af Kaarsteds mange udgivelser på det sidstnævnte område, som altid var redigeret og kommenteret kyndigt, må nævnes erindringer af admiralerne Konow og A. Richelieu samt politikerne M.R. Hartling, Holger Hammerich, Henrik Hauch og Gustav Pedersen – plus udpluk af dagbøger og optegnelser af Ove Rode, C.Th. Zahle og C.N. Hauge. Bortset fra de mere eller mindre udførlige persontegninger, der fulgte med her, skrev han meget datamættede, men præcist karakteriserende levnedsskildringer af femten politikere, fire kongelige og tre hoffolk til Biografisk Leksikon (1979-84). Til det sidste arbejdede han med Christian Xs erindringer, men nåede ikke til enden.

Hans største indsats i historisk biografi, ved siden af Rodebogen, havde dog en anden og højere ambition. Den kendte og respekterede politisk-historiske kommentator Svend Thorsen havde i 1967 påtaget sig at skrive et slags jubilæumsskrift for Pensionsforsikringsanstalten indeholdende biografier af samtlige danske ministre siden Folkestyrets indførelse 1848. Inden sin død i 1971 havde han færdiggjort de to første bind dækkende perioden frem til 1929 – solidt kompilerede håndbøger, som på ialt 1000 sider portrætterede 200 ministre med gennemgang af deres og deres regeringers gerning og problemer. Man fik masser af oplysninger – de allerfleste forud bekendt – om dansk politik og mange kløgtige vurderinger.

Det var lidt af en selvfølge, at det var Kaarsted, som skulle videreføre

denne opgave, hvad han straks gjorde med sædvanlig kraft og energi. Opgaven tenderede i sig selv til at svulme op bare ved tredoblingen i antallet af ministre i hver regering samt en endnu større vækst i lovgivningsarbejde og anden parlamentarisk virksomhed i løbet af vort århundrede. Det var nødvendigt nogenlunde at fastholde værket format, så der også kun var 5-600 sider både til 3. bind om tiden 1929-1953 (udg. 1977) og til det 4., der blev lagt oveni til at dække de næste tyve år (udg. 1992). Men Kaarsted lagde straks værket op på et væsentligt højere plan ved at inddrage både tre-fire gange flere trykte fremstillinger og kildesamlinger og et stort antal utrykte arkivalier som grundlag for fremstillingen. Det blev nu til en temmelig total dækning af Danmarks politisk-parlamentariske historie, idet den foruden skildringer af hver ministers person, virksomhed og problemer (på niveau med den årlige »Rigsdagsårbog« m.v.) også beskrev den samlede regerings historie. Fortællingerne var lige så velskrevne og fængslende som Thorsens, men der var tilføjet en professionel historikers dokumentationer. Et uundværligt arsenal af opslag og idéer for enhver fremtidig udredning af den politiske historie i vor tid.

Værket kan karakteriseres som en moderne parallel til Saxos »Gesta Danorum« – landets historie skildret ud fra de styrendes liv, indsats og indbyrdes forhold, kun at brugen af væbnet magt her var afløst af parlamentarisk taktik som omdrejningsled. Dets åbenlyse begrænsning som Danmarkshistorie efter vor tids alen var naturligvis givet med oplægget og Thorsens to bind. Kaarsteds horisont og indsigt rakte videre ud, fra Christiansborg mod samfundsudviklingen i dens helhed. Det havde han især vist i sin Rode-biografi, men også i flere mindre behandlinger af ikke-politiske miljøer og institutioner – arkitektur, skolevæsen, Thriges maskinfabrik, den danske flåde og bådfarten på Silkeborgsøerne. Han kunne givetvis også have skrevet et bredere forskningsbaseret oversigtsarbejde, f.eks. (et af) de afsluttende bind i Gyldendals Danmarkshistorie (»universitetslærebogen«). I den genre kom han kun til at skrive de små 200 sider letfatteligt oplysende læsestof i bogen »Krise og krig 1925-1950« (1991), som udgjorde 13. bind af den s.k. »Olsens Danmarkshistorie«.

Her spillede manglende invitation ind – adskillige fagfæller afviste såvel Kaarsteds metode og historiesyn som hans meninger. Men selvom Kaarsted populariserede ubesværet og vellykket, var det også klart, at han i usædvanlig grad havde sin forskningsmæssige interesse og analytiske evne koncentreret om konkrete problemstillinger. Dem afgrænsede han og søgte så at besvare ved total afsøgning af alle tænkelige direkte vidnesbyrd. Detektivens teknik og sporhundens drift var hans redskab og

hans motiv. Det indebar logisk, at han uden tøven afstod fra en del mere sofistikerede tilgange af teoretisk natur – og at han kun viste begrænset interesse for perspektivisk generalisering af sine fund og løsninger. Denne fixering på aktører, bestemte situationer og magtforhold gavne hans forskning på et vigtigt punkt: Han opfattede politik på samme måde som top- og korridorpolitikere og politiske journalister, der tænker konkret og personrettet. Han talte deres sprog, så de fandt det umagen værd at tale ret åbent med ham, hvilket gav ham den 'insider' information og forståelse af imponderabilia, som både berigede hans forskning og hans ofte meget underholdende bordkonversation.

Den valgte metode og arbejdsmåde betød i praksis også, at han stadig bevægede sig på et skarpt afgrænset emnefelt – dansk politik på topplan i det 20. århundrede. Hans lille bog om »Dansk politik i 1960erne« (1969) viser tydeligt – som straks påpeget i en anmeldelse af den unge politolog Svend Auken – en vis snæverhed i sigte og anlæg. Det var den parlamentariske proces og magtkamp, der interesserede – ikke de materielle problemer og konsekvenser i politikken eller delingslinjer og holdninger hos vælgerne. Også de fleste mindre fordringsfulde publikationer – f.eks. fire admiralers memoirer – sigtede især mod belysning af »magtens mænd«. Og bogen om »Storbritannien og Danmark 1914-1920« (1974, 249 s., eng. udg. 1979), der ud fra de centrale engelske arkiver omhyggeligt blotlagde UKs planer og viden om handel og flådeoperationer i danske farvande, var det eneste af Kaarsteds bidrag, som rakte lidt ud over rigsgrænsen.

Hverken emnemæssigt eller metodisk var der stor spændvidde i Kaarsteds forskning. Hans enorme produktion beroede vel ikke mindst på netop det valg, at han ville gøre hvad han fandt gørligt med sine egne anlæg og de givne materialer, og ikke spille tid, kræfter og humør på mindre overskuelige projekter. En sund enkelhed i psyken, der kun overfladisk kunne skæmmes ved anfald af løsmundet snaksomhed, gav ham en sjældent realistisk opfattelse af sine egne gaver og grænser. Dette forløste i usædvanlig grad hans kreativitet. En anden kilde var det stærke og harmoniske ægteskab med »Søs« Kaarsted og et varmt kammeratligt forhold til sønnerne. I hvertfald var det i høj grad denne skudsikre hjemmefront, som gjorde at Tage Kaarsted gennem syv års smertefuld og nedslidende kamp mod sin kræftsygdom holdt både livslysten, humøret og produktionsevnen oppe i højt gear.

En mand, der forvaltede sine talenter og var værd at kende.

Niels Thomsen